

Skočite, preklete, skočite!

Edward F. Logan ml., *Skočite, preklete, skočite!*: Spomini pilota sestreljenega letala B-17 med drugo svetovno vojno. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2016. 238 strani.

Morda je naključje, a opažam, da se letos v Sloveniji kar precej govori o zavezniških pilotih več kakor 190 posadk, ki so iz zadetih letal izskočili nad našim ozemljem in so jim bodisi slovenski partizani pomagali na varno, bodisi padli v roke okupatorju ali pa so izgubili življenje pri strmoglavljenju.¹ Kar nekaj pričevanj je bilo moč slišati na to temo, te dogodke pa skušajo osvetliti tudi nekateri raziskovalci in predvsem lokalni ljubitelji zgodovine.

Knjiga nekdanjega ameriškega vojaškega pilota Edwarda Logana prinaša v to tematiko dragoceno novo perspektivo, saj avtor o svoji odisejdi med slovenskimi partizani piše kot neposredni udeleženec – pilot ameriškega bombnika, ki so mu Nemci med bombardiranjem ciljev v Avstriji nepopravljivo poškodovali letalo in ga med 34. bojnim poletom 9. marca 1945 skupaj s posadko prisilili v skok iz letala nad slovenskim ozemljem.

Logan bralce v začetku knjige najprej seznanja s posameznimi etapami svojega pilotskega urjenja od rekrutacije v začetku oktobra 1942 do leta v Evropo in namestitve v oporišče v južnoitalijanski Foggii oktobra 1944. Pri pisanju zna najti pravo ravnotežje med tehnicističnim opisom letal, pilotiranja in vojaške organizacije ter osebno (intimnejšo) doživljajsko noto, tako da zadovolji tako navdušence nad letalstvom, kakor tudi tiste, ki cenijo bolj izpovedna pričevanja sopotnikov velikih dogodkov.

Avtor vseskozi ohranja primerno perspektivo in odnos do svojega »poslanstva« – služenja v zavezniških zračnih silah, saj sebe, svojo posadko in letalo

¹ Najbolj svež primer je odkritje spominske plošče na pokopališču v Andražu nad Polzelo.

vidi kot majhen (a nepogrešljiv) delec mogočnega vojaškega stroja, uspehe in neuspehe posameznih akcij pa pripiše prav številčnosti in številčni premoči zavezniških sil na evropskem nebu v zadnjih mesecih vojne na evropskem bojišču. Avtorjevi sistematičnosti in vestnosti pri pisanju sprotnih («dnevniških») zapiskov gre zahvala, da smo v knjižni obliki dobili v branje popoln vpogled v vojaško kariero in bojne akcije ameriškega vojaškega pilota, ki je sodeloval v prelomnih bojih za prevlado na evropskem nebu, usoda pa ga je za nameček iztrgala iz varnega zavetja leteče trdnjave in odložila na nevarna in neznana tla zanj gotovo zelo eksotične Slovenije.

Nenadoma se znajde kot glavna figura v za pilota zagotovo tujem elementu – na trdnih tleh, kjer se razen z lastno usodo in preživetjem, ukvarja z mislijo in skrbjo za svojo posadko, ki ji je s svojim hladnokrvnim ukrepanjem omogočil preživetje. Pri tem so mu v pomoč okoliščine, ki so bile v zgodnji pomladi 1945 zanj precej ugodnejše, kakor bi bile par mesecev ali celo leto dni prej, ko so okupacijske

sile s pomagači kontrolirale precej večji del ozemlja, kamor so doskočili. Dejstvo, da so Američane praktično takoj po pristanku »pobrali« domačini in partizani ter jih spremljali do improviziranega letališča z »rednimi linijami« v Bari, ne spremeni pridiha nevarnosti in pustolovščine ob stiku s tujo kulturo, pokrajino in vojno nevarnostjo, ki ga je Logan izčrpno popisal, zavedajoč se, da preživlja najrazburljivejše dni svojega življenja. Kot rojake ljudi, s katerimi je posadka Loganovega bombnika odkrivala negostoljubne in nevarne predele »tuje« dežele, nas seveda zanima in marsikdaj zabava, kako je pisec doživljal svoje potikanje od etape do etape in svoje stike s prebivalci ter vojaki, ki so ga spremljali. Priznati moramo, da je dobil (in ohranil) o Slovencih in drugih, ki jih je srečeval na svoji poti, zelo pozitiven vtis. Z neprikritim občudova-

njem piše o pogumu, iznajdljivosti in gostoljubju svojih vojaških spremljevalcev in drugih ljudi, ki jih je srečeval – preseneti ga celo srečanje z »bivšo Američanko« (izseljenko, ki je med vojno obtičala v stari domovini), večer ob čaju s skrivnostno mladenko (belokranjsko gejšo?) ter večerja z obilno pijačo s šefom ruske misije. Malce grenko je opisal le formalistično in vzvišeno vedenje angleškega častnika, ki je urejal njegov transport v Bari...

Loganovo knjigo kot zanimivo in verodostojno pričevanje priporočam prav vsem, ki jih zanima obdobje druge svetovne vojne, še zlasti pa tistim, ki bi radi iz prve roke izvedeli kaj o življenju ameriških vojnih pilotov, njihovih letalih in akcijah na evropskem bojišču.

Aleksander Žižek

Vse najboljše, Slovenija

Janez Markeš, *Premišljevanja o Sloveniji*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2016. 286 strani.

Novinar in odgovorni urednik (v letih 2007-2008) časopisa Delo je posebej opazen "glas intelektualca" v zadnjih 25 letih. Pogloblja se v probleme razvoja Slovenije in njene odklone. *Premišljevanja o Sloveniji* so globinski portret sodobne slovenske družbe, razmisleki Janeza Markeša pa ne segajo le v čas socializma, komunistične revolucije, tranzicije, v Moskvo ali Beograd, saj avtor v analizo prepričljivo vpleta tudi prebliske iz svetovne in slovenske literature, aktualne politike in filozofije. V knjigi, ki je razdeljena na 12 poglavij tako ne najdemo premočrtne biografije države, ki je v letu izida slavila 25. rojstni dan, ampak natančno zastavljeno družbeno avtopsijsko, ki ne popisuje le tega, kar se je dejansko zgodilo (se dogaja), temveč tudi, zakaj, in kakšne posledice utegnejo imeti določena dejanja in procesi v prihodnosti.

Knjiga je nastajala v času največje migrantske krize po 2. svetovni vojni, zato ni naključje, da se

avtor večkrat dotakne problema tujstva, begunstva in našega odnosa do tega pojava, kar je po moje lahko (razen interpretacije na prvo žogo – ubogi begunci) tudi aluzija na relacije znotraj vsake